TEMMUZ 1914'TE GERÇEKLEŞTİRİLEN ERZURUM'DAKİ TAŞNAK KONGRESİ ÜZERİNE YENİ BİR MAKALE

AVİM

Ermeni Devrimci Federasyonunun (Taşnak Partisinin) Temmuz 1914te Erzurumda gerçekleştirmiş olduğu 8. Genel Kongresi uzun yıllar tartışmalı bir mesele olarak kalmıştır. Hem Ermeni hem de Türk tarafından tarihçiler, Taşnak Partisinin Rusyanın yanında savaşa dahil olma ve Ruslara gönüllü birliklerle destek olmanın yanı sıra Osmanlıya karşı gayrinizami harp ve isyan başlatma kararlarına ilişkin olarak bu kongrenin rolüyle ilgili olarak birbirleriyle çelişen çok farklı savlar ileri sürmüşlerdir.

Alanında prestijli bir dergi olan *Osmanlı Araştırmaları* dergisinde kısa süre önce yayınlanan bir makalede, önde gelen Türk tarihçilerinden Profesör Kemal Çiçek Temmuz 1914te Erzurumda toplanan Taşnak Partisinin 8. Genel Kongresi üzerindeki karmaşık soruları önemli ölçüde aydınlığa kavuşturmayı başarmıştır.

Profesör Çiçek makalesine kongre üzerinde yapılan farklı değerlendirmeleri ve ileri sürülen farklı tezleri özetleyerek başlamaktadır. Çiçeke göre tartışmalı konuların kapsamı oldukça geniştir ve sadece kongrenin gündemini ve kararlarını değil aynı zamanda yapıldığı tarihi ve katılımcıları da kapsamaktadır.

Çiçek bazı tarihçilerin bu kongreye İttihat ve Terakki Cemiyetinin bir de heyet gönderdiğini ancak bazı diğer tarihçilerin ise İttihatçılar ile Taşnaklar arasında küçük bir görüşmenin dahi mümkün olmadığını iddia ettiklerini belirtmekte ve bu sayede de kongreye dair tarihçiler arasında mevcut olan anlaşmazlıklara dair çarpıcı bir örnek sunmaktadır.

Bu konuyla yakından alakalı olmak üzere bazı Ermeni tarihçiler, İttihatçılar ile Taşnaklar arasında yapılan görüşmeler sırasında Osmanlı Hükümetinin Doğu Anadoludaki Ermenilere özerklik teklif ettiğini yönündeki iddialarını ısrarla sürdürmektedir, ancak bazı tarihçiler ise bu iddiaları hiç ikna edici bulmamaktadır.

Son olarak tarihçiler bu kongrenin Taşnak Partisinin Birinci Dünya Savaşına katılımı ve bu savaşta Osmanlı ve Rus İmparatorlarının birbirleriyle savaşması durumunda alacağı konum üzerindeki rolü üzerinde de anlaşamamaktadır.

Karşıt tezleri ve mevcut kaynakları detaylı bir şekilde özetledikten sonra, Profesör Çiçek üç ana soruya cevap aramaktadır: A) İttihat-Terakki ve Taşnak mensupları Erzurumda buluşup, müzakerelerde bulunmuşlar mıdır? B) Osmanlı Hükümeti tarafından Ermenilere yapılmış bir özerklik teklifi var mıdır? C) Gerçekten de geleneksel Ermeni söyleminin ısrar

ettiği gibi Taşnaklar savaş sırasında Osmanlıya sadık kalma yönünde nihai bir karar almışlar mıdır?

Mevcut kaynakları titizlikle inceledikten sonra, Profesör Çiçek küçük bir İttihat-Terakki heyetinin halen Erzurumda mevcut bulunan Taşnak mensuplarıyla buluştuğunu ve kendileriyle görüşmeler yapıldığını belirtmektedir. Çiçek bu hükme varırken akademisyenler tarafından oluşturulan mevcut literatürü, önde gelen Taşnak figürlerinin de aralarında bulunduğu döneme ait hatıratları, Osmanlı ve Rus arşiv belgelerini incelemektedir.

Özerklik teklifi meselesine değinirken, mevcut kaynakların çelişkili bilgiler ihtiva etmesine bağlı olarak net bir resim ortaya koymanın zorluğuna dikkat çeken Profesör Çiçek yine de Ermenilere bir çeşit özerklik teklif edildiği sonucuna ulaşmaktadır. Ancak bu özerkliğin Doğu Anadoludan ziyade Kafkasya Ermenilerini kapsadığını belirtmektedir ve bu özerkliğin şeklinin ve şartlarının bilinmediğini ifade etmektedir.

Son olarak Profesör Çiçek bu kongrede Taşnaklar tarafından Osmanlıya sadık kalma yönünde nihai bir karar alındığı yönündeki savı ciddi bir şekilde sorgulamaktadır. Ona göre bu dönemde Taşnaklar Osmanlı liderlerini yatıştıracak bazı politik ve samimi olmayan ifadelerde bulunmuş ancak aynı zamanda Osmanlıya karşı faaliyetlerine devam etmişler ve hatta sonrasında olası bir savaşta Rus tarafında yer almayı müzakere ettikleri başka kongreler de düzenlemişlerdir. Çiçek, Osmanlının savaşa katılmasından çok önce bir döneme denk gelen 1914 Ağustosun başlarında dahi Taşnakların Osmanlıya karşı kullanılmak üzere para ve silah toplamaya başladıklarına dikkat çekmektedir. Ayrıca Çiçekin okuyuculara sunduğu Rus diplomatik ve askeri belgelerinde Taşnakların tüm kuvvetlerini Osmanlıya karşı ayaklanmak üzere teksif ettikleri ve Osmanlı Ordusundaki Ermeni askerlerin Rusya tarafına geçmeye başladıkları ve buna teşvik edildikleri belirtilmektedir.

Profesör Kemal Çiçekin makalesi mevcut kaynaklar ve farklı yorumlar üzerine yapılmış çok kıymetli bir araştırma sunmakta ve Taşnakların 8. Genel Kongresi üzerinde daha net bir resim ortaya koymakta ve böylece Ermeni Meselesi üzerindeki literatürde de önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: AVİM, . 2026. "TEMMUZ 1914'TE GERÇEKLEŞTİRİLEN ERZURUM'DAKİ TAŞNAK KONGRESİ ÜZERİNE YENİ BİR MAKALE." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2021 / 64. Aralık 09. Erişim Kasım 08, 2026. https://www.avimbulten.org/tr/Yorum/TEMMUZ-1914-TE-GERCEKLESTIRILEN-ERZURUM-DAKI-TASNAK-KONGRESI-UZERINE-YENI-BIR-MAKALE

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır